

KORPUS LINGVISTIKASI VA TARJIMA TEXNOLOGIYALARI

Andijon davlat chet tillari instituti

Roman-german va slavyan tillari fakulteti

KL 25-01-guruh talabasi

Muxtorova Dilovarxon Abduqayum qizi

Ilmiy maslahatchi: Xomidova Malohatxon

Annotatsiya. Mazkur maqolada korpus lingvistikasi va tarjima texnologiyalarining zamonaviy tilshunoslikdagi o'рни yoritiladi. Korpus lingvistikasi til birliklarini katta hajmdagi matnlar asosida tahlil qilish imkonini beradi¹. Tarjima texnologiyalari esa avtomatlashtirilgan dasturlar yordamida tarjima jarayonini tezlashtirish va sifatini oshirishga xizmat qiladi. Maqolada korpus lingvistikasining asosiy tamoyillari, uning tarjima jarayonidagi ahamiyati hamda zamonaviy tarjima texnologiyalari haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: *korpus lingvistikasi, tarjima texnologiyalari, parallel korpus, avtomatik tarjima, lingvistik tahlil.*

Аннотация. В данной статье рассматривается роль корпусной лингвистики и переводческих технологий в современной лингвистике. Корпусная лингвистика позволяет анализировать языковые единицы на основе больших массивов текстов. Переводческие технологии помогают ускорить процесс перевода и повысить его качество с помощью автоматизированных программ². В статье также рассматриваются основные принципы корпусной лингвистики и значение переводческих технологий в процессе перевода.

¹ Baranov A.N. Korpus lingvistikasi asoslari. Moskva, 2011.

² McEnery T., Wilson A. Corpus Linguistics. Edinburgh University Press, 2001.

Ключевые слова: корпусная лингвистика, переводческие технологии, параллельный корпус, машинный перевод, лингвистический анализ.

Abstract . This article discusses the role of corpus linguistics and translation technologies in modern linguistics. Corpus linguistics allows the analysis of language units based on large collections of texts. Translation technologies help to speed up the translation process and improve its quality through automated software. The article also describes the basic principles of corpus linguistics and the importance of translation technologies in the translation process.

Keywords: *corpus linguistics, translation technologies, parallel corpus, machine translation, linguistic analysis.*

Hozirgi davrda axborot texnologiyalarining rivojlanishi tilshunoslik sohasiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, korpus lingvistikasi va tarjima texnologiyalari tilni o'rganish, tahlil qilish hamda tarjima qilish jarayonini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Korpus lingvistikasi katta hajmdagi matnlar to'plamidan foydalanib til birliklarini ilmiy asosda o'rganishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, tarjima texnologiyalari tarjimonlarga tezkor va sifatli tarjima qilish imkoniyatini beradi.

Korpus lingvistikasi tushunchasi

Korpus lingvistikasi – bu til birliklarini kompyuter yordamida katta hajmdagi matnlar asosida o'rganadigan tilshunoslik yo'nalishidir.³ Korpus deb til materiallarining elektron shaklda yig'ilgan katta to'plamiga aytiladi. Ushbu matnlar lingvistik tahlil qilish uchun maxsus belgilash (annotatsiya) tizimlari orqali tartiblanadi.

³ Bowker L., Pearson J. Working with Specialized Language. London, 2002.

Korpus lingvistikasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- til birliklarining qo‘llanish chastotasini aniqlash,
- so‘z va iboralarning kontekstda ishlatilishini o‘rganish,
- tilning grammatik va leksik xususiyatlarini tahlil qilish,
- til o‘zgarishlarini kuzatish.

Korpuslar bir nechta turlarga bo‘linadi.

Masalan:

- Milliy korpuslar – bir tilning turli janrdagi matnlarini qamrab oladi
- Parallel korpuslar – bir matnning bir nechta tildagi tarjimalaridan iborat
- Taqqoslama korpuslar – turli tillardagi matnlarni solishtirish imkonini beradi

Tarjima texnologiyalari

Tarjima texnologiyalari – bu tarjima jarayonini avtomatlashtirish yoki yengillashtirishga xizmat qiluvchi dasturiy vositalardir⁴. Ular tarjimonlarga vaqtni tejash va tarjima sifatini oshirish imkonini beradi.

Zamonaviy tarjima texnologiyalariga quyidagilar kiradi:

- Mashina tarjimasi (Machine Translation)
- Bu texnologiya matnlarni avtomatik ravishda bir tildan boshqa tilga tarjima qiladi.
- Tarjima xotirasi (Translation Memory)
- Avval tarjima qilingan matnlarni saqlab, keyingi tarjimalarda ulardan foydalanish imkonini beradi.

⁴ O‘zbek tilshunosligi bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlar. Toshkent, 2020.

Terminologik bazalar

- Muayyan soha terminlarini saqlab, tarjimada bir xillikni ta'minlaydi.
- CAT vositalari (Computer-Assisted Translation)
- Tarjimonlarga yordam beruvchi maxsus dasturlar hisoblanadi.

Korpus lingvistikasi va tarjima jarayoni

Korpus lingvistikasi tarjima jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa parallel korpuslar tarjimonlarga soʻz va iboralarning boshqa tilga qanday tarjima qilinganini koʻrish imkonini beradi⁵. Bu esa tarjimaning aniqligi va tabiiyligini oshiradi.

Masalan, tarjimon parallel korpus yordamida bir soʻzning turli kontekstlarda qanday tarjima qilinishini tahlil qilishi mumkin. Natijada tarjima yanada aniq va mantiqli boʻladi.

Shuningdek, korpus lingvistikasi yangi lugʻatlar tuzishda, terminologiyani aniqlashda ham muhim rol oʻynaydi.

Korpus lingvistikasi va tarjima texnologiyalari zamonaviy tilshunoslikning muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi⁶. Korpus lingvistikasi tilni ilmiy asosda tahlil qilish imkonini bersa, tarjima texnologiyalari tarjima jarayonini tezlashtirish va sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu ikki yoʻnalishning uygʻunligi kelajakda tarjima va tilshunoslik sohasining yanada rivojlanishiga katta hissa qoʻshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Baranov A.N. Korpus lingvistikasi asoslari. Moskva, 2011.

⁵ Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge, 2018.

⁶ Kenny D. *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*. London, 2011.

2. McEnery T., Wilson A. *Corpus Linguistics*. Edinburgh University Press, 2001.
3. Bowker L., Pearson J. *Working with Specialized Language*. London, 2002.
4. *O‘zbek tilshunosligi bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlar*. Toshkent, 2020.
5. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge, 2018.
6. Kenny D. *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*. London, 2011.